

Аналітична довідка щодо знищення об'єктів природно-заповідного фонду на тимчасово окупованій території АР Крим та м. Севастополь

4 червня 2014 року т.з.в. «Рада Міністрів Криму» розпорядженням № 464-р незаконно передала Кримський природний заповідник в безоплатне користування Управлінню справами президента Російської Федерації. З жовтня 2014 року Кримський природний заповідник незаконно контролюється т.з.в. «федеральною державною бюджетною установою «Комплекс Крим». Відповідно до постанови уряду РФ від 13 вересня 2018 року № 1091 «Про створення природоохоронних територій федерального значення на території Республіки Крим», на базі Кримського природного заповідника був незаконно створений національний парк «Кримський» (34 563,5 га), а орнітологічна філія Кримського заповідника «Лебедині острови» виведена зі складу заповіднику і на її базі незаконно створено природний заповідник «Лебедині острови». Незаконне пониження статусу Кримського природного заповідника до національного парку може мати руйнівні наслідки для його функціонування. Відповідно до російського законодавства, на території національного парку, на відміну від заповідної території, дозволяється організація господарської та рекреаційної діяльності, що значно перешкоджає збереженню гірських заповідних лісів, тваринної та рослинної різноманітності.

Наказом Управління справами Президента РФ від 13 листопада 2019 року №422 «Про затвердження положення про національний парк»¹ була затверджена карта-схема функціонального зонування території «національного парку «Кримський». Відповідно до карти-схеми територія Кримського природного заповідника незаконно ділиться на чотири функціональні частини: заповідну; територію з особливим режимом охорони; рекреаційну та господарську. На рекреаційній частині території, відповідно до наказу, дозволяється розміщення об'єктів туристичної інфраструктури, музеїв, накопичення побутових відходів, проведення спортивних заходів, мисливство тощо. Зазначені дії є порушенням статті 16 Закону України «Про природно-заповідний фонд України», в якій зазначено, що на території заповідників забороняється будь-яка господарська та інша діяльність, що суперечить цільовому призначенню заповідника, порушує природний розвиток процесів та явищ або створює загрозу шкідливого впливу на його природні комплекси та об'єкти, зокрема: мисливство, рибальство, будівництво споруд тощо.

Відповідно до постанови уряду РФ від 13 вересня 2018 року № 1091 «Про створення природоохоронних територій федерального значення на території Республіки Крим», Ялтинському гірсько-лісовому природному заповіднику було незаконно надано «федеральний» статус. За рік до цього, розпорядженням так званої «Ради Міністрів Республіки Крим» від 27 квітня 2018 року № 450-р, площа заповідника була скорочена до 14 459,5783 га. Відповідно до Наказу Міністерства екології та природних ресурсів

¹ <https://rulaws.ru/president/Prikaz-Upravleniya-delami-Prezidenta-RF-ot-13.11.2019-N-442/>

України від 18.12.2000 № 255, яким затверджено "Положення про Ялтинський гірсько-лісовий природний заповідник", площа території Ялтинського гірсько-лісового заповідника становить 14523,00 га. Таким чином, зі складу Ялтинського гірсько-лісового природного заповідника внаслідок дій окупаційної адміністрації РФ на тимчасово окупованій території АР Крим, було незаконно виведено близько 63,5 га заповідної території.

У 2020 році на базі Ялтинського гірсько-лісового природного заповідника розпочала свою діяльність чергова окупаційна структура – «федеральное государственное бюджетное учреждение «Объединенная дирекция особо охраняемых природных территорий «Заповедный Крым». Структура була створена 30 листопада 2019 року розпорядженням Кабінету Міністрів Російської Федерації № 2874-р. Метою створення є охорона об'єктів ПЗФ, яким незаконно було надано «федеральний статус», а саме: Опукський, Казантипський, Ялтинський гірсько-лісовий заповідники; орнітологічна філія Кримського природного заповідника «Лебедині острови»; природні заказники «Каркінітський» і «Мале філофорне поле». Директором установи було призначено Бородин Андрія Васильевича, 1973 року народження. Установа була зареєстрована та розпочала діяльність 10 березня 2020 року.

4 серпня 2015 року розпорядженням т.з.в. «Ради Міністрів Республіки Крим» № 679-р був незаконно змінений статус національного природного заповідника «Мис Март'ян», який був перетворений на природний парк регіонального значення. Такі дії окупаційної адміністрації РФ на території окупованого Криму матимуть наслідком суттєві негативні наслідки для природного заповідника. На відміну від статусу заповідної території, статус природного парку, відповідно до російського законодавства, яке *de facto* діє на території окупованого Криму, не надає достатніх гарантій та механізмів для збереження унікальної флори та фауни, оскільки на території природного парку дозволяється проведення масових культурних і спортивних заходів, розвиток туризму тощо.

Опукський природний заповідник було створено 1998 року згідно з Указом Президента України від 12.05.98 р. № 459/98. Заповідник розташований на південному узбережжі Керченського півострова і займає площу 1592,3 га, у тому числі 62 га акваторії Чорного моря з островами Скелі-кораблі. Однією з найбільших проблем Опукського природного заповідника є те, що із 1592,3 га території заповідника, 580 га, зокрема, частини узбережжя, займає військовий полігон 810-ї бригади морської піхоти ЧФ РФ із дислокацією в бухті Козача м. Севастополь. Окрім цього, за 3 кілометри на захід від мису розташовуються полігон військ ППО України «Опук», який після початку окупації використовується російськими військами. Також від мису Чауда до мису Опук тягнеться ракетно-артилерійський полігон 31 Випробувального центру МО РФ, який включає в себе значну морську акваторію, у тому числі пам'ятку природи «острови Скелі-кораблі».

За результатами дослідження публікацій на офіційній веб-сторінці Міністерства оборони Російської Федерації (<http://mil.ru>), було встановлено, що протягом 2014-2019 рр. на військових полігонах поблизу Опуцького природного заповідника було зафіксовано щонайменше 89 випадків проведення бойових стрільб, практичних бомбометань і ракетних пусків під час військових навчань і маневрів військових підрозділів РФ. Окрім підрозділів ЧФ РФ, участь у військових навчаннях брали також підрозділи 4-ї армії ВПС і ППО Південного військового округу РФ, Військово-космічні сили Південного військового округу РФ, Новоросійська десантно-штурмова дивізія, Камишинська і Улан-Уденська окремі десантно-штурмові бригади, Каспійська флотилія, ВПС Західного військового округу РФ.

Відповідно до статті 15 Закону України «Про природно-заповідний фонд України», на території природних заповідників забороняється будь-яка господарська та інша діяльність, що суперечить цільовому призначенню заповідника, порушує природний розвиток процесів та явищ або створює загрозу шкідливого впливу на його природні комплекси та об'єкти. У зв'язку з цим, проведення військових навчань військовими підрозділами Російської Федерації на військових полігонах, частина яких знаходиться на території Опуцького природного заповідника та в безпосередній близькості до його меж, становить значну загрозу для збереження спадщини Опуцького природного заповідника, унікальних флори та фауни.

На території окупованого Криму триває незаконний видобуток надр і корисних копалин. Зокрема, Представництву з відкритих джерел стало відомо про незаконний видобуток морського піску на території об'єкту природно-заповідного фонду, регіонального ландшафтного парку «Бакальська коса». Ознайомитися з матеріалом можна за посиланням: <https://investigator.org.ua/ua/publication/225626/>.

Представництву з відкритих джерел стало відомо про масштабну вирубку рослин, що включені до Червоної книги України, поблизу м. Севастополя під час незаконного будівництва автомобільної дороги Керч-Сімферополь-Севастополь (Р260 «Таврида»): <https://primechaniya.ru/sevastopol/stati/naperekor-zakonu-kak-chinovniki-raspravlyayutsya-s-krasnoknizhnymi-derevyami>. Ділянки № 7 і 8 автодороги «Таврида» в районі Севастополя проходять через лісову (Мекензієве лісництво) і гірську місцевість. Загалом, для побудови траси було вирубано близько 110 000 дерев, у тому числі кримську сосну та ялівець. Ймовірно, мається на увазі Яловець високий (*Juniperus excelsa* M.Bieb) і сосна Станкевича (*Pinus stankewiczii*), що включені до Червоної книги України. Відповідно до Закону України «Про Червону книгу України», особи, винні у незаконному знищенні об'єктів Червоної книги України притягуються до відповідальності згідно з законом.

Під загрозою знищення знаходиться комплексна пам'ятка природи місцевого значення «Півострів Меганом», створена відповідно до постанови Верховної Ради Автономної Республіки Крим №708-5/07 від 19 грудня 2007 року. 2017 року наказом т.зв. «Міністерства екології та природних ресурсів Республіки Криму» від 26 січня №104

«Про затвердження паспортів пам'яток природи регіонального значення» пам'ятку природи «Півострів Меганом» вказано без охоронної зони. 21 травня 2020 року т.зв. «Судакською міською радою» було прийнято рішення про незаконну передачу декількох земельних ділянок, що знаходяться на території охоронної зони пам'ятки природи «Півострів Меганом», Федеральному агентству з управління державним майном Російської Федерації для будівництва «Арт-резиденція «Таврида» (номери земельних ділянок на публічній кадастровій карті Російської Федерації: 90:23:000000:961; 90:23:000000:962; 90:23:082001:1; 90:23:082001:2). Незаконне будівництво «Арт-резиденції «Таврида» матиме значний негативний вплив на фауну та флору пам'ятки природи. Зокрема, у районі мису Меганом зустрічається щонайменше 10 видів рідких птахів, 13 видів птахів та 14 видів рослин занесено до Червоної книги України, один вид птахів (Чорний коршун) внесений до Європейського Червоного списку тварин та рослин. Відповідно до ст. 252 Кримінального Кодексу України: «Умисне знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно-заповідного фонду карається штрафом від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років».

Інформація щодо незаконної зміни статусу та знищення об'єктів природно-заповідного фонду була зібрана Представництвом та надана прокуратурі Автономної Республіки Крим та м. Севастополя

За ініціативою Представництва Президента України в АР Крим Прокуратурою Автономної Республіки Крим та м. Севастополя було розпочато низку кримінальних проваджень, зокрема: за фактом вчинення представниками окупаційної влади Криму дій, спрямованих на умисне знищення та пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно-заповідного фонду, зокрема, Кримського природного заповідника, орнітологічної філії Кримського природного заповідника «Лебедині острови», Ялтинського гірсько-лісового природного заповідника, національного природного заповідника «Мис Март'ян», Опуцького природного заповідника; за фактом незаконної забудови окупаційною адміністрацією території комплексної пам'ятки природи місцевого значення «Півострів Меганом» туристичними об'єктами.

Автор: Мірошніченко Владислав, головний консультант
служби з питань реінтеграції та деокупації
Автономної Республіки Крим та м. Севастополя